

JÄRFÄLLA

Demokratiplan för Järfälla kommun

För en hållbar demokrati för alla

Kdn 2019/58

September 2016, aktualiserad 2019

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
VISION FÖR JÄRFÄLLA KOMMUNS DEMOKRATIARBETE	3
En hållbar lokal demokrati med jämlikt inflytande för alla	3
Mål för Järfälla kommun	3
Strategiska inriktningar	4
Aktivt medborgarskap	4
Jämlikt inflytande	4
Medskapande medborgardialog	4
UTVECKLINGSOMRÅDEN, METODER OCH EFFEKTER	5
Fokus kunskap och resurser	5
Fokus dialog med invånare i Järfälla	5
Fokus information och kommunikation	6
Fokus lyfta röster som inte hörs	7
Fokus ungas delaktighet och inflytande	8
Fokus demokratiska mötesplatser	8
ORGANISATION FÖR ARBETET OCH IMPLEMENTERING	9
UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERINGSPLAN	9
Bilaga 1, Underlag Järfälla kommuns demokratiplan	

SAMMANFATTNING

Järfälla kommuns demokratiplan identifierar utvecklingsområden för att öka invånarnas delaktighet och inflytande mellan valen. Visionen för Järfälla kommuns demokratiarbete är ”En hållbar lokal demokrati med jämlikt inflytande för alla”. För att uppnå den långsiktiga visionen utgår arbetet utifrån tre strategiska inriktningar, aktivt medborgarskap, jämlikt inflytande och medskapande medborgardialog. Sex stycken utvecklingsområden har identifierats där särskilda insatser ska ske för att uppnå en hållbar lokal demokrati med jämlikt inflytande som kopplar till de tre strategiska inriktningarna. Förväntade effekter av att fokuserar på dessa utvecklingsområden lyfts för varje område. Utmaningarna och centrala begrepp inom området klargörs i bilagan Underlag till demokratiplanen.

Vision för Järfälla kommuns demokratiarbete

En hållbar lokal demokrati med jämlikt inflytande för alla

En hållbar lokal demokrati innebär att det finns ett stort demokratiskt engagemang och att invånarna upplever att de kan påverka den lokala demokratiska processen. Valdeltagandet är högt och jämlikt mellan områden. Den lokala demokratin i form av kommunen är involverande, transparent, effektiv, rättssäker och tydliggör sina beslutsprocesser. Invånarna har därför förtroende för kommunen och dess demokratiska processer. Invånarna har kunskap om sina rättigheter och vet hur de kan påverka den demokratiska processen.

För att uppnå visionen är fokus i demokratiutvecklingsarbete kunskap och möjligheter. Järfälla kommun ska arbeta aktivt för att skapa kunskap och insikt i de demokratiska processerna för alla Järfällabor. I Järfälla kommun har invånarna stark kännedom om hur de kan göra sin röst hörd och på vilka sätt man kan påverka den demokratiska processen. Frågan ska vara om man vill använda sina demokratiska rättigheter inte om man har kunskap om dem.

Järfälla kommun ska arbeta aktivt för att skapa möjligheter för invånarna att vara delaktiga och ha inflytande i frågor som berör dem, i deras närområde och i samhällsutvecklingen för att skapa en hållbar lokal demokrati. Kommunen ska arbeta särskilt med att lyfta fram svaga röster för att skapa ett jämlikt inflytande. Fullmäktige och nämnder ska verka för att invånarna i kommunen har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut i frågor, i synnerhet inför beslut av särskild betydelse för invånarna. Endast frågor som är påverkningsbara ska lyftas i dialog med invånare.

Mål för Järfälla kommun

Kommunfullmäktiges mål för Järfälla kommun 2019- 2021 är utgångspunkt för demokratiplanen samt de indikatorer som sätts i mål och budget. Visionen och de strategiska inriktningarna ska tas hänsyn till vid framtagandet av mål och indikatorer kopplade till demokratiutveckling. Demokratiutveckling ska stärka arbetet mot kommunens mål.

Järfälla ska vara en trygg och attraktiv inflyttningskommun som kännetecknas av ekonomisk tillväxt, god välfärd och hållbar utveckling.**Tryggare Järfälla**

Ett tryggt Järfälla är ett attraktivt Järfälla. Alla människor ska kunna känna sig trygga när de rör sig i Järfälla, oavsett plats och tid på dygnet.

God välfärd

Järfällaborna ska få ut bästa möjliga välfärdstjänster för sina skattepengar. Kommunalt finansierade verksamheter ska bedrivas effektivt, med ständigt förbättrade resultat och hög brukarupplevd kvalitet avseende såväl verksamhetens innehåll som personalens bemötande.

Hållbar utveckling

Det sociala utanförskapet ska brytas. De som av olika anledningar har hamnat utanför ska alltid erbjudas en väg in/tillbaka. Genom miljö- och hållbarhetsarbete tar vi vara på värden som gör Järfälla attraktivt.

Strategiska inriktningar

Tre strategiska områden klargör inriktningen för Järfälla kommuns demokratiarbete för att uppnå visionen och hantera de utmaningar som identifierats.

Aktivt medborgarskap

Järfälla kommun ska arbeta aktivt med att stödja, vägleda och uppmuntra invånare att göra sin röst hörd. Kommunen och dess medarbetare verkar för att invånare i kommunen har kunskap om sina påverkningsmöjligheter och den demokratiska processen. Aktivt medborgarskap innebär att invånare i Järfälla kommun har kunskap, information och är aktiva i frågor som berör dem. Kommunen tydliggör sina beslutsprocesser och vilka möjligheter till påverkan som finns.

Jämlikt inflytande

Järfälla kommun ska verka för att alla grupper och individer har möjlighet att komma till tals i frågor som berör dem. Fokus är särskilt att lyfta de röster som hörs i mindre grad i relation till de som hörs mer i kommunens processer för att stärka ett jämlikt inflytande. Kommunen arbetar aktivt för att uppnå jämlikt inflytande i dialoger, samråd och andra sätt att inhämta invånarnas åsikter inför beslut.

Medskapande medborgardialog

Medskapande medborgardialog innebär att kommunen ska skapa möjligheter för invånare att framföra sina åsikter och idéer inför beslut som är av särskild vikt för invånarna och berör dem. Att även involvera invånarna i alla faser i beslutsprocessen från problemformulering till genomförande och skapa möjligheter för invånare att vara medskapande i lokalsamhällets utveckling skapar både känsla av att kunna påverka och reellt inflytande. Medborgardialog kan bidra till att beslut som fattas av kommunen är bättre lokalt förankrade och tar hänsyn till fler perspektiv. Att fråga dem det berör om problemformulering, orsaker och lösningar skapar ett bättre beslutsunderlag för den politiska processen. I frågor som är påverkningsbara och berör kommuninvånarna ska invånare ha möjlighet att framföra sina åsikter inför beslut.

Utvecklingsområden, metoder och effekter

Fokus kunskap och resurser

Ett av de viktigaste utvecklingsområden inom Järfälla kommuns demokratiarbete är att sprida kunskap om demokratiska värderingar, den demokratiska processen och individens möjligheter till påverkan. Individer som är ovana att använda sin röst eller att påverka behöver stärkas genom att få tillgång till verktyg, metoder och kunskap för att kunna använda sin röst.

- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska samordna arbetet med att ta fram och sprida kunskapsmaterial riktat till olika grupper i samhället som beskriver demokratiska värderingar, den demokratiska processen och invånarens olika möjligheter till påverkan.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska i samverkan med andra relevanta nämnder genomföra kunskapshöjande insatser särskilt i områden och till grupper som saknar kunskap om påverkansmöjligheter samt förtroende för sin egen förmåga att påverka. Dessa insatser ska både fokusera på att öka den allmänna delaktigheten och inflytande samt valdeltagandet för att skapa ett jämlikare deltagande i den lokala demokratin.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska samverka med civilsamhället och föreningsliv för att nå ut med kunskap om demokratiska värderingar, den demokratiska processen och individens möjligheter till påverkan. Innovativa metoder och verktyg ska provas och utvärderas för att hitta nya vägar till invånare som är svåra att nå.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden anordnar i samverkan med övriga nämnder årligen demokratidagar med fokus på att reflektera över och föra dialog om den lokala demokratin, skapa möten mellan väljare och valda samt att belysa den lokala demokratin i förhållande till aktuella samhällsfrågor.

Förväntad effekt: Arbeta med att öka kunskapen hos invånare om den demokratiska processen och invånarens påverkansmöjligheter relaterar till aktivt medborgarskap och jämlikt inflytande. Genom kunskapsspridning kan svaga grupper stärka sina möjligheter att kunna delta och påverka sitt lokalsamhälle. Kunskap och resurser krävs för att kunna vara en aktiv medborgare.

Fokus dialog med invånare i Järfälla

För att involvera invånare i det lokala samhällets utveckling krävs att dialog förs med invånarna mellan valen, i frågor som berör deras närområde samt frågor som är av särskild vikt för lokalsamhällets utveckling. All dialog som genomförs i Järfälla kommun ska återkopplas till deltagare och invånare som berörs. Det ska framgå tydligt vid dialog om vad som är påverkningsbara frågor och hur resultaten ska hanteras i den fortsatta processen. Förtroendevalda, medarbetare och beslutsfattare behöver ha kunskap, verktyg och strukturer för att hantera dialog. Förtroendevalda, medarbetare och beslutsfattares inställning, förhållningssätt och attityder är centrala för att skapa delaktighet och inflytande hos invånare i kommunen.

- Kultur-, demokrati och fritidsnämnden ska ta fram riktlinjer för medborgardialog och samråd.
- Järfälla kommun i form av samtliga nämnder och förvaltningar ska verka för att genomföra medskapande medborgardialoger i frågor av särskild vikt för

invånare och som berör deras närområde. Järfälla kommun arbetar för att invånare får möjlighet att framföra sina synpunkter och idéer inför beslut av särskild vikt och i frågor som berör dem.

- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden i samverkan med kommunstyrelsen ska ta fram och utveckla befintliga digitala verktyg för delaktighet och inflytande för att underlätta dialog med invånare i kommunen. Av vikt är innovation och utvärdering i arbetet och att synliggöra de dialoger som genomförs i kommunen.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden och kommunstyrelsen ska ta fram ett system för E-petitioner även kallat folkmotioner eller e-förslag. I enlighet med framtida nationell utveckling av folkmotioner ska dessa ersätta nuvarande form för medborgarförslag.
- Förtroendevalda, beslutsfattare och medarbetare ska få tillgång till kunskap, verktyg och metoder för att genomföra medskapande medborgardialoger med hög kvalitet. Kultur-, demokrati-, och fritidsnämnden samordnar intern utbildning inom dialog.
- En strategisk demokratigrupp av tjänstepersoner från samtliga förvaltningar med särskilt ansvar för medborgardialog inrättas för att skapa samordning av kommunens dialogprocesser, för att höja och likställa kvaliteten i medborgardialog mellan förvaltningar och för gemensam metodutveckling. Kultur-, demokrati- och fritidsförvaltningen samordnar strategiska demokratigruppens arbete.

Förväntad effekt: Genom att öka och kvalitetssäkra dialogen med invånaren i frågor av särskild vikt och som berör dem och deras närområde kan kommunens beslut och beslutsunderlag blir bättre förankrade och ta hänsyn till fler perspektiv. En ökad samordning och ökad kunskap samt tillgång till verktyg och metoder internt i kommunen ökar kommunens kvalitet på dialog. Därigenom ökar medborgarnas förtroende för dialogprocesser. Det är av betydelse för demokratins legitimitet att invånare har möjlighet att delta och framföra sina åsikter innan beslut. Invånare som bjuds in och lyssnas till kommer ha ett större förtroende för den demokratiska processen och känna delaktighet och inflytande i frågor som berör dem. Fokusområdet kopplar till samtliga tre strategiska inriktningar, med särskild fokus på medskapande medborgardialog.

Fokus information och kommunikation

För att kunna nå visionen och de strategiska inriktningarna är det viktigt att utforma och arbeta med kommunens information och kommunikation kontinuerligt för att tydliggöra kommunens politiska beslutsprocesser samt möjligheter till påverkan. Information och kommunikation anpassad efter målgrupper är särskilt viktigt för att nå grupper som vanligtvis inte är aktiva trots att de är högst berörda av frågor. En tydlig koppling finns till kommunens kommunikationsstrategi.

- Samtliga nämnder i Järfälla kommun ska arbeta för att genom sina befintliga vägar för medborgarkontakt även sprida kunskap om den demokratiska processen och individens påverkansmöjligheter i pågående beslutsprocesser.
- Kommunstyrelsen i samverkan med kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska arbeta för att tydliggöra i sin kommunikation rörande demokratifrågor hur den politiska beslutsprocessen ser ut och vilka möjligheter till påverkan som

finns. I anslutning ska även kommunen informera om pågående dialoger och återkoppla resultat.

- Järfälla kommun, i form av nämnder och förvaltningar, ska i enlighet med kommunikationsstrategin och utifrån språklagen kommunicera med invånare på ett vardat, enkelt och begripligt språk. Av särskild vikt är att i inbjudan till dialog, under dialog och i återkoppling använda ett anpassat språk efter de målgrupper man avser nå för att uppnå ett jämlikt inflytande.

Förväntad effekt: Att verka för att alla invånare i Järfälla kommun har information om den demokratiska processen och särskilt i frågor som berör dem är en förutsättning för att kunna vara aktiva medborgare. Att kommunikationen riktas till grupper som är svårare att nå stärker svaga grupperns möjlighet till ett jämlikt inflytande. Området kopplar till samtliga strategiska inriktningar och är en förutsättning för dessa. Tydlighet och tillgänglighet skapar förutsättningar för fler att delta och bidrar till att invånare vet hur kommunens beslutsprocesser ser ut.

Fokus lyfta röster som inte hörs

Som tidigare klargjorts är en av de största utmaningarna att skapa ett mer jämlikt inflytande och att nå grupper vars röster inte hörs i samma omfattning som andra grupper. Järfälla kommun har redan idag särskilda forum för inflytande i form av Pensionärsråd och Tillgänglighetsråd. Dessa råd möjliggör för grupper som är underrepresenterade att genom sina intresseorganisationer framföra sina synpunkter och åsikter inför beslut.

- Järfälla kommuns alla nämnder arbetar aktivt med att nå de grupper som har en låg aktivitet men hög berördhet av frågor som är av särskild vikt eller berör deras närområde beträffande dialog, kunskap och information.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden i samverkan med andra nämnder, ska pröva innovativa metoder och nya vägar för att nå grupper som kommunen vanligtvis inte når. Samverkan med civilsamhället och särskilt föreningslivet ska utvecklas för att hitta nya metoder och grepp.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden, i samverkan kommunstyrelsen och med relevanta nämnder, ska ta fram metoder för att inhämta representativa röster som kan konsulteras under beredning av beslut. Exempel på metoder och verktyg är medborgarpanel, samhällsinformatörer och/eller app för tillfrågan av invånare i kommunen. Inom exempelvis stadsbyggnad och andra områden som berör invånarnas närområde krävs metodutveckling för att nå invånare så att deras synpunkter och åsikter kommer fram i snabbare processer.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska i samverkan med tekniska nämnden och socialnämnden göra en översyn av hur kommunen kan förbättra dialogen med tillgänglighetsrådet och pensionärsorganisationerna.

Förväntad effekt: Fokus på metodutveckling för att nå och stärka grupper med lägre tilltro till sin förmåga att påverka och med ovana att delta bidrar till att skapa en hållbar demokrati med jämlikt inflytande. Området kopplar till aktivt medborgarskap och jämlikt inflytande.

Fokus ungas delaktighet och inflytande

En grupp som särskilts identifierats som viktig är unga. Unga är underrepresenterade i de representativa församlingarna, de är invånare idag i den lokala demokratin och påverkas av dagens politiska beslut men även framtidens invånare som ska bevara och utveckla demokrati. Järfälla kommun har idag en Barnhearing där barn och unga har möjlighet att lyfta sina frågor och synpunkter direkt till de förtroendevalda. En hållbar demokrati förutsätter att unga får möjlighet att utveckla ett aktivt medborgarskap.

- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska genomföra barnhearing och inflytandeforum för unga där barn och unga genom dialog med förtroendevalda kan framföra sina synpunkter och åsikter inför beslut.
- Ungas egen organisering och idéer ska stödjas av kommunen genom bidrag och stöd som exempelvis en snabb slant. En översyn av stöd till ungas egen organisering ska genomföras i anslutning till annan översyn av bidrag och stöd.
- Kultur-, demokrati och fritidsnämnden ska ta fram ett barn och ungdomspolitiskt program för en lokal anpassning till Barnkonventionen som blir lag och en lokal sammanhållen ungdomspolitik.
- Samverkan mellan skolor och förtroendevalda ska fortsätta och stärkas. Demokrativeckor i skolan ska anordnas varje år i syfte att skapa möten mellan elever och förtroendevalda och för att stärka kunskapen hos unga om den lokala demokratins funktionssätt. Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden samordnar demokrativeckorna i skolan.
- Kultur-, demokrati och fritidsnämnden, barn- och ungdomsnämnden och kompetensnämnden ska arbeta gemensamt med metodutveckling för att öka ungas kunskap om den lokala demokratins funktionssätt och stärka kopplingen mellan elevinflytande och ungas inflytande i kommunen.

Förväntad effekt: Genom att fokusera på ungas aktiva medborgarskap möjliggörs att fler unga kan utveckla sin demokratiska förmåga och ha förtroende för sin förmåga att aktivt delta och kunna påverka sitt liv och sitt lokala samhälle. Fokusområdet kopplar till aktivt medborgarskap, jämlikt inflytande och medskapande medborgardialog.

Fokus demokratiska mötesplatser

För en hållbar lokal demokrati krävs mötesplatser för demokratiska samtal, idéutbyten och kulturella möten. Dessa mötesplatser finns redan idag i kommunen i form av bibliotek, fritidsgårdar och nya typer av mötesplatser som håller på att skapas tillsammans med föreningsliv.

- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska skapa forum för att lyfta den lokala demokrati och demokratiska samtal på existerande mötesplatser i kommunen.
- Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska utveckla mötesplatser, fysiska eller virtuella för demokratiska samtal, utbyten och idéutveckling för invånare i Järfälla kommun för att stärka och möjliggöra ett aktivt och medskapande medborgarskap. Samverkan med föreningslivet är av särskild vikt för att nå ut till invånare och skapa innovativa samarbeten.

Förväntad effekt: Genom att lyfta existerande mötesplatsers roll för demokratiska samtal och utbyten förtydligas mötesplatsernas roll i den lokala demokratin. Ökade möjligheter för kultur och värderingsutbyten och demokratiska samtal ökar förståelsen mellan människor och skapar förutsättningar för en hållbar demokrati som inkluderar alla i lokalsamhället.

Organisation för arbetet och implementering

Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ansvarar för samordning av arbetet med att utveckla den kommunala demokratin. Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ansvarar för att demokratiplanen implementeras samt uppföljning och utvärdering av demokratiplanen. Kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ansvarar även för att uppföljning sker av övriga kommunala aktörers insatser inom ramen för demokratiplanen.

Alla nämnder i Järfälla har uppdraget att formulera mål och insatser för invånares delaktighet och inflytande utifrån kommunens mål samt de tre strategiska inriktningarna. Nämnderna ansvarar för att planera och genomföra insatser som stärker invånares delaktighet och inflytande mellan valen. Förvaltningarna ska även rapportera sina insatser till kultur-, demokrati och fritidsförvaltningen för att sammanställning och analys av kommunens gemensamma insatser för invånares delaktighet och inflytande kan tas fram och bidra till en fortsatt utveckling inom området.

Uppföljning och utvärderingsplan

Demokratiplanen revideras var fjärde år eller vid behov. Vid behov kan exempelvis vara i anslutning till att kommunens mål och indikatorer ändras i samband med val eller av annan orsak. Den tydliga kopplingen till kommunens mål och nyckeltal medföljer ett behov av aktualisering när dessa ändras.

Varje år, i början av året, lägger kultur-, demokrati- och fritidsnämnden fram en uppföljningsrapport som sammanfattar och beskriver föregående års demokratiutvecklingsarbete utifrån demokratiplanen. Rapporten grundar sig på samtliga nämnders arbete utifrån demokratiplanen.

För att kultur-, demokrati- och fritidsnämnden ska kunna bedöma resultaten av arbetet inom demokratiutveckling behöver demokratiplanen kontinuerligt följas upp och utvärderas. Demokratiutvecklingsarbetet bör utvärderas i sin helhet vart fjärde år med start för verksamhetsåret 2021. Demokratiplanen bedöms då ha fått tillräcklig genomslagskraft för att nå måluppfyllelse och ett utgångsläge att fortsättningsvis stämma av mot.

Kultur-, demokrati- och fritidsförvaltningen har uppdraget att ta fram kriterier, nyckeltal och verktyg för uppföljning och utvärdering. Uppföljningen och utvärderingen av arbetet inom demokratiutveckling kommer ske på tre nivåer, kvantitativ, kvalitativ och effektoppföljning.

Bilaga 1

Underlag Järfälla kommuns demokratiplan

Varför en demokratiplan?

Huvudansvaret för att utveckla och bevara demokratin finns hos invånarna i Järfälla kommun själva och deras sammanslutningar - de politiska partierna och andra organisationer. Järfälla kommun kan samtidigt genom sina politiska organ och förvaltningar stödja och arbeta för att ständigt vitalisera den lokala demokratin och skapa möjligheter för fler att delta. Demokratin är aldrig färdig och utvecklas konstant av de som deltar. Den svenska demokratin är stark men står inför en rad framtidsutmaningar. En av de största utmaningar är skillnaden i medborgares engagemang och val av att delta.

Demokratin måste också kvalitativt fördjupas på ett sätt så att alltfler får sin röst hörd och kan påverka de beslut som berör och formar deras egna livsvillkor. Detta gäller inte minst de mer resurssvaga i samhället som riskerar att inte komma till tals och som känner sig utestängda.¹

Den politiska jämlikheten är avgörande för vår demokrati. Väsentlig för en vital och hållbar demokrati är deltagande medborgare som har förtroende för och använder sina mänskliga rättigheter och demokratiska skyldigheter.

Demokratiplanens syfte är att lyfta de utmaningar som idag påverkar den lokala demokratin i Järfälla kommun och identifiera vägar framåt för att stärka och vitalisera den lokala demokratin utifrån kommunens möjligheter. Demokratiplanen fokuserar på inflytande och delaktighet för kommunens invånare mellan valen, vilket i förlängningen kan stärka den representativa demokratin. Insatserna inom demokratiutvecklingsområdet syftar till att stärka den representativa demokratin genom ökat deltagande, delaktighet och inflytande men berör inte det lokala representativa systemet funktionssätt. Fokus är att underlätta och stimulera till att fler av Järfällaborna ska bli aktivt delaktiga i samhällsutvecklingen.

Verksamhetsområdet demokratiutveckling är en ny och förtydligad ambition i Järfälla kommun som innebär att arbeta med delaktighets- och demokratiutveckling bland kommunens medborgare. Utvecklingen ska involvera kommunens alla verksamhetsområden för att underlätta och stimulera till att fler av Järfällaborna ska bli aktivt delaktiga i samhällsutvecklingen. Ett särskilt fokus ligger på att öka delaktigheten bland Järfällas unga.

¹ Abrahamsson, Hans, 2016, sida.24. Vår tids stora samhällsomdaning. Sveriges kommuner och landsting

Utmaningar och nyckelbegrepp

Utmaningar som berör den lokala demokratin

Den svenska demokratin är stark men inte utan utmaningar. Arbetet med att stärka och vitalisera den lokala demokratin berör alla i kommunen lika väl invånare såsom förtroendevalda och medarbetare i kommunen. En rad utmaningar berör särskilt den lokala demokratin och dessa skapar den nulägesanalys som ligger till grund för demokratiplanens mål och strategiska fokus. Dessa utmaningar och dess orsaker behöver vara föremål för samtal i den lokala demokratin för att öka förståelsen och hitta innovativa gemensamma långsiktiga vägar framåt. Utmaningarna utgår från 2014 års demokratiutrednings betänkande och forskningsantologi, Sveriges kommuner och landstings utredningar inom medborgardialogprojektet samt från workshops och intervjuer genomförda med invånare, föreningar, förtroendevalda och tjänstepersoner i kommunen under 2016.

Ojämnt inflytande

Det politiska inflytande i den svenska demokratin är inte jämnt fördelat. En klyfta finns mellan de som deltar och de som inte deltar i demokratin. En skiljelinje finns mellan de demokratiskt aktiva och de demokratisk passiva som överensstämmer med andra socioekonomiska skiljelinjer i samhället. De resursstarka och aktiva har en större tilltro till demokratin, deltar i större utsträckning i föreningsliv, politiska partier och i dialoger och de upplever i högre grad att de kan påverka politiska beslut. De resurssvaga och mer passiva har lägre utbildning, lägre inkomst och en betydligt svagare förankring på arbetsmarknaden. Det är även denna grupp som lämnat de politiska partierna i större omfattning. Mönstret kan även ses i Järfälla kommun där det återkommande i workshops med tjänstepersoner och förtroendevalda framkommer att kommunen har svårt att engagera och nå alla grupper i samhället. De starka rösterna hörs medan de svaga försvinner.

Ojämnt valdeltagande och representativitet

En annan nationell utmaning som även påverkar den lokala politiken är partiernas stora medlemstapp. Antalet medborgare som är medlem i ett politiskt parti har mer än halverats sedan i början av 80-talet. Idag är endast 5 procent av Sveriges befolkning med i ett politiskt parti och 1 procent är aktiva. Denna medlemsutveckling är inte längre negativ. 2014 års demokratiutredning lyfter också särskilt att kvinnor, utrikesfödda, äldre och yngre personer är underrepresenterade i de representativa församlingarna. Utmaningen ligger i att finna vägar för alla invånare att förmedla sina intressen och åsikter till beslutsfattarna. En annan utmaning som är nära kopplad är det ojämlika valdeltagande i Sverige. I Järfälla kommun kan det ses en tydlig skillnad i valdeltagande mellan olika valdistrikt som sammanfaller med andra socioekonomiska skiljelinjer. Valdistrikt 12, Fastebol, hade högst valdeltagande på 91,64 procent, medan distrikt 21, Snapphanen, hade lägst valdeltagande på 65,00 procent i riksdagsvalet 2018.

Bristande kunskap om den demokratiska processen

Det finns idag en bristande kunskap om hur den lokala demokratin och kommuner fungerar. Vissa grupper har särskilt svaga kunskaper om sina demokratiska rättigheter och hur de lokala demokratiska processerna fungerar, exempelvis unga och utrikesfödda. Även här finns en skiljelinje i engagemang och deltagande mellan valen mellan socioekonomiskt starka och högutbildade grupper och socioekonomiskt svaga och lågutbildade grupper. Om grupper av invånare i kommunen inte innehar kunskap

om den demokratiska processen eller hur man kan agera för att påverka är det en allvarlig demokratisk utmaning. Bristande kunskap skapar även bristande engagemang och tilltro till den demokratiska processen.

Små möjligheter att påverka mellan val

Trots att såväl de politiska partierna som föreningslivet har tappat medlemmar finns ett starkt intresse för att diskutera politik och samhällsfrågor hos både unga och vuxna i Sverige. En stor majoritet vill engagera sig i frågor som berör dem och påverka politiska beslut som får konsekvenser för den egna vardagen. SKLs undersökningar visar att 66 procent av Sveriges befolkning vill delta aktivt i en dialog om det lokala samhällets utveckling, endast sex procent uppger att de har haft möjlighet. Samma undersökning visar att 75 procent av de som deltagit i medborgardialog upplever att de blivit lyssnade på, 80 procent av de som blivit inbjudna vill bli inbjudna igen. Exempelvis visar studier även att många fler unga vill påverka än andelen som vet hur de kan påverka eller upplever att de kan. Att kanalisera det engagemanget och skapa möjligheter för invånare att påverka även mellan valen och samtidigt stärka den representativa demokratin är en av våra viktigaste utmaningar i den lokala demokratin.

Komplexa samhällsfrågor att hantera

Globalisering, transnationell migration, digitalisering, urbanisering, demografiska förändringar och klimathotet är stora komplexa samhällsomdanade frågor som påverkar även den lokala politiken och människor i det lokala samhället. Dessa kan förstärka olikheter mellan grupper och ställer samhället inför nya utmaningar. Samtidigt förändras det lokala samhället kontinuerligt. Människor är på väg, kommer till och lämnar det lokala samhället. Den lokala demokratin ställs inför stora utmaningar i komplexa samhällsfrågor där svåra beslut kommer behöva fattas om bland annat resursfördelning. Att involvera invånarna för att hantera dessa utmaningar och med hjälp av demokratins processer skapa konsensus om hur dessa utmaningar ska hanteras är en avgörande utmaning för hela samhället. För att hantera dessa frågor behövs en stark och hållbar demokrati med starka offentliga institutioner som kan fatta beslut effektivt, rättsäkert och transparent samtidigt som de involverar invånare och är innovativa. Invånarna måste också ha förtroende och tilltro till demokratins processer, uppleva att de kan påverka och vara engagerade.

Missnöje, utanförskap och våldsbejakande extremism

Vid sidan av det starka stödet för demokratin finns ett politiskt missnöje, både med hur demokratin fungerar i praktiken och med de politiska institutionerna. Det politiska missnöjet kan urholka demokratins effektivitet och försvaga den demokratiska processen. Dock inte sagt att allt missnöje är ett hot utan kan tyda på engagerade medborgare som har stark tilltro till demokratin men är missnöjda med institutioner, processer eller företrädare. Missnöje kan även utgå från känslan av att man själv inte upplever att man kan påverka sin livssituation eller sitt lokala samhälles utveckling. I dess extrema form kan det handla om våldsbejakande extremism som underkänner en demokratisk samhällsordning och använder våld för att uppnå ideologiska mål. Av särskild vikt här och som kopplar tydligt till kommunens handlingsplan mot våldsbejakande extremism är att arbeta med att stärka medvetenheten om de demokratiska värderingarna.

Tjänsteaktör med kundfokus istället för demokratiaktör

Kommuner har alltmer fått en prägel av att vara en tjänsteaktör, där invånarens upplevelse av kommunen präglas av nöjdhet eller missnöje som kund av tjänster. Invånaren ställer också allt högre individuella krav på de tjänster de utnyttjar. Att samtidigt se kommunen som en demokratiaktör och politiskt styrd organisation kan vara svårt. Det kan leda till en minskad förståelse för hur de gemensamma resurserna fördelas och de samhällsövergripande frågorna. Även medarbetare i kommunen kan ha svårt att se sin roll i den politiskt styrda organisationen.

Nyckelbegrepp inom demokratipolitik

En rad nyckelbegrepp är viktiga att klargöra inom demokratipolitik för att skapa en gemensam grund och synsätt.

Representativitet

Det svenska styrelseskicket utgörs av en representativ demokrati. Detta innebär att medborgarna vid valtillfället väljer representanter som ska fatta beslut utifrån väljarnas intresse och politiska åsikter.

Delaktighet

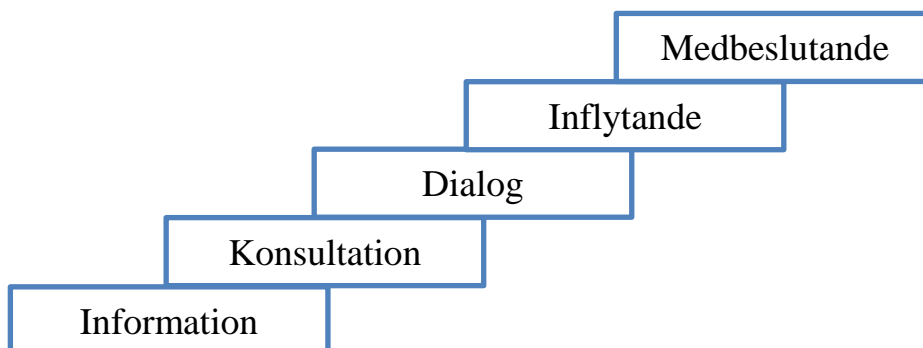
Deltagandet i demokratins processer är en förutsättning för demokratins legitimitet och individens möjligheter till inflytande. Dessutom har det demokratiska deltagandet andra värden för samhället. Den som deltar och som därigenom kan utöva inflytande kan på så sätt känna en delaktighet i och tillhörighet till samhället.

Inflytande

Inflytande handlar om att påverka politiska beslut. Inflytande utövas inte enbart genom de allmänna valen utan även när enskilda individer, ideella föreningar, företag eller intresseorganisationer för fram åsikter och krav för att då påverka beslutsfattare.

Delaktighetstrappan

Delaktighetstrappan är framtagen av SKL för att beskriva hur den offentliga organisationen kan arbeta med delaktighet och inflytande med medborgarna. Trappan symboliserar steg av delaktighet men frågan och påverkningsbarheten bör avgöra nivå för delaktighet. Information är ofta en förutsättning för resterande steg men erbjuder inte delaktighet utan är en envägskommunikation.

Information

Invånarna får information via kommunens olika kanaler eller genom samtal med kommunmedarbetare eller förtroendevalda. Det handlar om att invånarna får veta och

kan bilda sig en uppfattning i en viss fråga eller får information om vad som händer i närområdet.

Invånaren ger information till kommunmedarbetare och/eller förtroendevalda genom samtal, mejl eller insändare.

Konsultation

Förtroendevalda och/eller kommunmedarbetare kontakter invånare i kommunen för att få deras åsikter och synpunkter i en viss fråga som sen ligger till underlag för beslut och utveckling. Konsultation innebär att invånaren får tycka till genom exempelvis enkäter och undersökningar, samråd eller områdesvandringar.

Invånaren kontakter kommunmedarbetare och/eller förtroendevalda för att dela med sig av sina synpunkter, klagomål och åsikter i en viss fråga inför beslut.

Dialog

Ett forum där invånare, förtroendevalda och kommunmedarbetare tillsammans resonerar kring en fråga. Syftet är att utbyta tankar, åsikter och perspektiv för att nå bästa möjliga lösning. Invånarna får möjlighet att resonera om samhällsutvecklingen och/eller frågor som berör dem tillsammans med ansvariga förtroendevalda och/eller tjänstepersoner.

Inflytande

Kommunmedarbetare och/eller förtroendevalda planerar och genomför aktiviteter för att ge invånare inflytande i specifika frågor. Invånare bjuds in att delta över längre tid och har möjlighet att identifiera behov, utveckla alternativ, välja lösningar och genomföra tillsammans med kommunen. Invånare kan även ges möjlighet att bestämma dagordningen så att olika intressen och önskemål beaktas.

Invånaren lägger fram egna förslag till kommunorganisationen för att påverka och ha inflytande över den politiska dagordningen. Inflytande kan nås genom medborgarförslag, folkmotioner, e-petitioner och så vidare.

Medbeslutande

Kommunorganisationen bjuder in invånare att helt eller delvis medverka i fattandet av beslut. Medbeslutande kan nås genom exempelvis medborgarbudget och folkomröstningar. Invånares direkta medverkan i beslutsfattande kräver särskilda politiska beslut.

Invånare lägger fram egna förslag till den politiska dagordningen och/eller förslag till beslut om medbestämmande till exempel genom folkinitiativ med folkomröstning som följd.

Medborgardialog kontra brukardialog

Brukardialog och brukarinflytande handlar om att ge befintliga brukare/användare av offentliga tjänster möjlighet att påverka den befintliga verksamheten, dess utformning och kvalitet. Exempel är brukarråd inom äldreomsorg, elevråd och så vidare. Dessas funktion är att ge brukare inflytande över verksamhet de deltar i. Forum för brukarinflytande är en viktig del i att skapa tilltro och påverkansmöjligheter över frågor som berör invånare i kommunen och kan ofta vara en första ingång till upplevelse av att kunna påverka.

Medborgardialog fokuserar på att skapa dialog med medborgare/invånare om framtida utveckling och berör fler än nuvarande brukare av verksamhet. Medborgardialog kräver politiska initiativ men kan genomföras av tjänstepersoner tillsammans med förtroendevalda. I beredningsprocesser av politiskt initierade ärenden kan tjänstepersoner genomföra dialog för att möjliggöra att invånares åsikter och synpunkter inkommer som en del av beredningsunderlaget.

Nationella mål som anknyter

Flera mål på nationell nivå klargör grunderna för demokratipolitiken och anknyter till den lokala demokratin. I **Regeringsformen** står att ”all offentlig makt i Sverige utgår från folket”. Detta betyder att Sverige är en demokrati med ett parlamentariskt styrelsesätt. I Strategi för en stark demokrati (Ku18:02) klargörs tre demokratipolitiska prioriteringar på nationell nivå; främja – fler ska vara delaktiga i demokratin, förankra – fler ska förstå och praktisera demokratin samt försvara – fler ska stå upp för demokratin.

Delaktighet och inflytande är det första målområdet för **folkhälsomålen** i Sverige. I ett demokratiskt samhälle ska alla ha rätt till delaktighet och inflytande. Delaktighet och inflytande i samhället är en av de mest grundläggande förutsättningarna för folkhälsan.

Sedan finns även en rad mål anknutna till specifika politikområden som lyfter delaktighet och inflytande för medborgare och brukare i olika processer och verksamheter såsom samrådsförfarandet vid planarbete, samråd med nationella minoriteter, elevinflytande i läroplaner och delaktighet och inflytande för brukare av verksamheter inom socialtjänst och vård och omsorg.

För gruppen barn och unga finns flera särskilda mål som lyfter deras rätt till inflytande. **FN:s konvention om barnets rättigheter** (Barnkonventionen) som ratificerats av Sverige 1989 klargör i sina fyra huvudartiklar bland annat barns rätt till inflytande i frågor som berör barnet. Barnkonventionens artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. Barnkonventionen blir lag 1 jan 2020 i Sverige. **Den nationella ungdomspolitikens** mål är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Ungdomspolitikerna gäller för unga i åldrarna 13 och 25 år.